

Posudek oponenta magisterské diplomové práce

Název práce: **Skalní polohy s doklady laténských aktivit v Českém ráji v kontextu nálezů z České republiky a Slovenska**

Autor: Bc. Tereza Holbová

Studijní program: N7109 Archeologie

Studijní obor: Archeologie

Obecné hodnocení

Cílem práce Terezy Holbové je vyhodnocení skalních poloh s doklady laténského osídlení z hlediska jejich krajinného a sídelního kontextu. Metodou analýzy je vyhodnocení základních environmentálních (geomorfologických, geologických a pedologických) charakteristik a v případě Českého ráje i archeologických (charakter nálezů, vztah k ostatnímu osídlení). Autorka se soustředí především na problematiku osídlení Českého ráje. Sběr dat i výchozí data pro environmentální analýzu jsou zde nejpodrobnější a nejkompexnější. Osídlením dalších skalních masivů v rámci českého a moravského území a Slovenska je sledováno v menším detailu a výsledky slouží ke komparaci s parametry osídlení skalních poloh Českého ráje.

Analýza prostřednictvím GIS je zde vhodně zakomponována do řešení konkrétního problému – interpretace osídlení skalních poloh. Metoda tak není slepě aplikována bez konkrétní otázky. Přesto by se dalo říct, že zadání analýzy by mělo být založeno na konkrétnějších hypotézách, stanovujících souvislost mezi sledovanými parametry a předpokládaným způsobem využití poloh. V kapitole 5.3 nacházíme zevrubnou a kvalitní rekapitulaci možných důvodů k využívání skalních poloh v době laténské. Vyústěním této kapitoly by měla být úvaha o tom, jak použitá metoda může přispět k interpretaci využívání jeskynních poloh v daném období. Tedy na jedné straně máme sledované parametry skalních poloh a na druhé straně podmínky, které je potřeba splnit, abychom mohli uvažovat o tom, že skalní polohy byly využívány tím, či oním způsobem. A my potřebujeme stanovit, jak se jednotlivé modality využívání poloh projeví ve sledovaných parametrech, abychom definovali interpretační potenciál sledovaných parametrů a s ohledem na něj provedli vyhodnocení.

Práce obsahuje vše potřebné pro splnění cílů. Úvodní kapitoly dostatečně exponují danou problematiku. Osobně bych volil poněkud odlišné řazení kapitol. Zmiňovaná kapitola 5.3 je z mého pohledu důležitým krokem pro stanovení metodiky práce, proto bych ji očekával před metodickou kapitolou. Nicméně, jak jsem poznamenal v předchozím odstavci, obsah kapitoly v důsledku metodiku neovlivnil, takže zařazení kapitoly za metodiku nejde proti logice výstavby textu a nepovažuji jej za nějak zvlášť problematické.

Sběr dat je kvalitní a kritický, vyhodnocení věcné a grafické přílohy prezentující výsledky analýz jsou na vysoké úrovni. K tomu pouze dva komentáře. a) V popisu výsledků by už se neměla zdůvodňovat metoda a volba způsobu vyjádření výsledků. b) Ve větší míře bych při srovnávání oblastí vycházel z krabicových grafů.

Obecně se mi jeví, že byla energie zbytečně vyplývána na srovnání jednotlivých oblastí, jejichž vzájemné odlišnosti jejich smysluplné srovnání znemožňují, jak ostatně sama autorka podotýká (s. 98). Více pozornosti se pak mohlo soustředit na Český ráj, např. doplnit a pracovat s parametry samotných skalních poloh (nikoliv pouze prostředí, ve kterém se vyskytují), srovnat osídlené a neosídlené skalní polohy atd.

Interpretace v diskuzi je pak poměrně vágní a chybí jasná vazba na vyhodnocení a použitou metodu. To nezbytně vyplývá z toho, že sice byla stanovena metoda analýzy, ale jasně nebyla stanovena „metoda“ interpretace (viz komentář ke kap. 5.3). Chybí reflexe významu použité metody pro posun poznání dané problematiky. Diskuze většinou argumentuje obecným charakterem skalního prostředí a charakterem nálezů na jednotlivých nalezištích. Působí tak dojmem, že by autorka k podobným závěrům mohla dojít, aniž by aplikovala analýzy v GIS.

Kritické komentáře nic nemění na to, že v ruce držíme kvalitní diplomovou práci. Řešení daných otázek je velmi problematické a jasné interpretace znemožňuje řada rušivých faktorů a nízká výpovědní hodnota jednotlivých situací. Autorka se na úrovni diplomové práce se zadaným tématem zhostila se ctí. Lze tedy její práci bez váhání doporučit k obhajobě.

Detailní komentáře

V textu se někdy objevují nejasné formulace a nepřesnosti. Např.:

s. 9-10: „V dynamických jeskyních je v zimě tepleji a v létě chladněji, naproti tomu statické dutiny a hlubší převisy v létě teplý vzduch absorbují a ven vychází vzduch studený, v zimě je to naopak (Matoušek – Dufková 1998, 24)“ Oba výroky k sobě nejsou v kontradikci. Chladnější prostředí bude v létě absorbovat teplý vzduch a naopak. Rozdíl bude zřejmě pouze v míře výměny tepla a způsobu jeho přestupu (sálání vs. proudění).

s. 10 (a dále opakovaně) „eufonický“ je libozvučný, chtěla jste napsat zřejmě „eufotický“?

s. 13 „Jedním z příkladů může být skalní hradiště využívané Germány v Mašově (Salač ed. 2008, 191).“ Zní to, jako by Germáni využívali polohu jako hradiště, což je nepravděpodobné.

s. 27 „Poměrně novou je metoda datování, kdy jsou sledovány i stěny skalních dutin. Sledována je přítomnost člověka v podobě okouřených stěn od ohně, nebo louče, případně záměrné kresby. Radiokarbonová metoda AMS umožňuje datování i bez hmotných archeologických nálezů na základě i minimálního množství uhlíku. Díky tomu byla datována např. jeskyně Ľudmila/Leontína ve Slavci mimo neolit a dobu bronzovou právě i do doby laténské (Soják 2013).“ Nejde o datování jeskyně, ale nějaké z vrstev výplně. Vhodné by bylo upozornit na úskalí datování lidské aktivity bez přímých dokladů lidské aktivity.

Komentáře k metodice a interpretaci

Není zřejmé, proč je výhodou, že měla autorka data reliéfu k dispozici ve formátu TIN (s. 18). Jednak některé zmiňované parametry přímo odvoditelné z ploch trojúhelníků (např. normálu) autorka v analýze nevyužívá, a pak navíc interpoluje výstup jako GRID na základě vrcholových bodů trojúhelníků tvořících původní TIN, tedy analýzy nedělá na podkladě TIN.

Chybí údaje o přesnosti výškopisných dat ASTER GDEM, ze kterých by se dala posoudit spolehlivost zjištěných parametrů pro jednotlivá naleziště (s. 19). Přesnost je tematizována v kritice pramenů, ale pouze velmi obecně.

Argumentace většiny nás archeologů při výběru interpolační metody je většinou bezradná, cituji: „Interpolačních metod je velké množství²⁸ a každá z nich pracuje odlišným způsobem. Pro tuto práci byla vybrána interpolační metoda *Natural Neighbor* (*ArcToolbox – Spatial Analyst Tools – Interpolation – Natural Neighbor*).“ (s. 19) To ani není výtka. Tady skutečně nejde o výběr vhodné metody. Data už jsou v takové podobě, že metoda interpolace nehraje zásadní roli, a v tom případě je NN ideální volbou.

U některých sledovaných geomorfologických parametrů není jasná interpretační logika jejich použití. Např. svažitosť je svažitosť čeho? Pokud se jedná např. o lokalitu pod převisem, tak svažitosť přímo místa osídlení není z DEM odvoditelná. Souvisí tedy svažitosť s náročností přístupu k lokalitě? Z vyhodnocení se to tak zdá, ale z metodiky není jasné, co přesně svažitosť reprezentuje.

Co má odrážet geologie a půdní typy? Využitelnost okolí k zemědělství? Pokud ano, tak do jaké vzdálenosti od lokality byly určovány? Pokud byly tyto jevy v okolí variabilní, jak byly zaznamenávány?

V metodické kapitole, kde je popsán postup tzv. sociálních analýz, ve kterém je sledován vztah k okolnímu osídlení, jsem si kladl následující otázky: Jaká databáze laténských nálezů byla použita? Pouze evidované skalní polohy nebo i okolní zemědělské osídlení? Byla analýza diferencována podle vztahu k různým typům lokalit? To jsou otázky související s tím, kam by měla směřovat interpretace výsledků. Odpovědi jsem čekal v metodice. Našel jsem je až ve vyhodnocení.

Smysl využití Google Earth Pro je nejasně popsán: „Pro lepší představu o rozložení lokalit ...“ (s. 22). Teprve pohledem do příloh čtenář vytuší, k jakému účelu Google Earth Pro autorka využila.

Otázka k diskuzi při obhajobě: Autorka zvažuje jako jedno z vysvětlení využívání skalních poloh praktikování transhumance. Je vůbec prostředí pískovcových skal vhodné pro takové aktivity? (viz s. 41).

Pokud máme hovořit o preferencích krajinných parametrů pro osídlení, tak bychom měli hodnoty vztáhnout k variabilitě daného parametru v daném prostředí bez ohledu na doklady osídlení. V rámci daného tématu by mohlo jít o srovnání charakteristik všech potenciálních skalních poloh s osídlenými skalními polohami.

Je nevhodné brát jednotlivá naleziště ve shluku jako samostatné jednotky pro výpočet Thiessenových polygonů. Tak jsou výsledky prezentovány v Tab. 20.